

Zárolt magok

Ki nyer és ki veszít, ha a GMO-kat szabadalmaztatják?

2024. december

Ki húz hasznot a szabadalmi környezet feletti fokozódó ellenőrzésből?

A három óriáscég

A három biotechnológiai óriáscég - a Corteva, a Bayer és a Chem China/Syngenta - jelentős hasznot húzhat az új GMO-k deregulációjáról szóló jogszabályból. Ha új GMO-ik sikeresek lesznek, szabadalmaztatott növények hulláma lepheti el Európa termőföldjeit. A Chem China/Syngenta például arról áradozik, hogy az új GMO-k és a rájuk vonatkozó szabadalmak kombinációja lehetővé teszi, hogy a „CRISPR-alapú technológiákban rejlő lehetőségeket az együttműködésen alapuló innovációs platformon keresztül” a mezőgazdasági ágazatban szükséges innovációra használják fel.¹

Bár az Euroseed, az összes növénynevelő érdekképviseleti csoportjának álláspontja² szerényebb, a javasolt szabadalmak messze túlmutatnak a génszerkesztésen. Szándékosan széleskörűek, és nemcsak a génszerkesztésből, hanem a klasszikus nemesítésből, sőt természetes folyamatokból származó tulajdonságokra is kiterjednek. A természetes úton vagy klasszikus nemesítési módszerekkel előforduló tulajdonságok szabadalmaztatásával a három óriáscég a természetes vetőmagok és a klasszikus nemesítésből származó termékek tulajdonjogát is magáénak tudhatja majd, megakadályozva a kis és közepes méretű nemesítőket abban, hogy hozzáférjenek ezekhez az erőforrásokhoz. Ez a vállalati stratégia lehetővé teszi számukra, hogy hasznot húzhasanak a szabadalmaztatott termékek eladásából vagy a technológia másoknak történő licenceléséből.³

Ki veszít?

1. A kis- és közepes növénynevelők

Az EU-ban a nevelők hagyományosan élvezik a „nevelői kiváltságot”, amely biztosítja a genetikai anyaghoz való szabad hozzáférést az új hagyományos vagy ökológiai növényfajták kifejlesztéséhez, és amelyet a nevelők erőfeszítéseinek jutalmazására szolgáló növényfajta-tulajdonjogi törvények támogatnak. A biotechnológiai óriáscégek által az új GMO-k deregulációjára és a most már szabadalmaztatott növények bevezetésére irányuló nyomással azonban a nevelők kénytelenek lesznek licencszerződéseket kötni a Corteva-hoz hasonló biotechnológiai óriásokkal, ha olyan génszerkesztési technológiákat akarnak használni, mint a CRISPR. Ez az elmozdulás át fogja alakítani a szellemi tulajdon védelmét, és megszilárdítja a vállalatok hatalmát az európai szántóföldi növénytermesztési ágazat felett.⁴

A vetőmagokra vonatkozó szabadalmak csökkentik a nevelési anyagokhoz való hozzáférést, jelentősen akadályozva a nevelők azon képességét, hogy alkalmazkodjanak az új kihívásokhoz, például az újonnan megjelenő betegségekhez és a szélsőséges időjárási körülményekhez.

A KWS nevelő vállalat például szabadalommal rendelkezik egy hidegtűrő kukoricafajtára (EP 3380618). Ezt a kukoricát klasszikus nevelési módszerekkel fejlesztették ki, de később véletlenszerű mutagenézist vezettek be „efelett”, hogy a technikai találmány illúzióját keltsék.⁵ Egy holland kukoricanevelőt már most is érint ez a szabadalom, aki azért küzd, hogy jogilag tisztázzák: kukoricája felhasználható-e még további nevelésre, és hogy forgalmazhatja-e vetőmagjait anélkül, hogy sértené a szabadalmat.⁶

Aki a vetőmagokhoz való hozzáférést ellenőrzés alatt tartja, annak kezében van a hatalom a nevelési ágazat jövőjének alakítására. Míg a kis- és közepes méretű nevelő vállalatok történelmileg fontos szerepet játszottak Európa sokszínű mezőgazdasági tájképének kialakításában, ezek az új szabadalmak korlátozni fogják a genetikai anyaghoz való hozzáférésüket, és végső soron a nagyvállalatok kezében összpontosul az ágazat feletti ellenőrzés.

A No Patents on Seeds (Ne legyen szabadalom a vetőmagokra!) koalíció felsorolta a hagyományos nevelőkre gyakorolt hatásokat:⁷

- egyetlen fajta forgalmazásának megkezdéséhez több engedélyre is szükség lehet;
- nem világos, hogy végül melyik szabadalom lesz a legjelentősebb, és ezért nem világos, hogy melyik szabadalomtulajdonost kell megkeresni licenccért;
- a licenckérelmek költségei a beszámolók szerint nagyon magasak, különösen a kisebb nevelők számára;
- még ha nem is merülnének fel költségek, a kisebb növénynevelőknek szerződést kellene kötniük a szabadalomtulajdonosokkal, ami új függőséget teremtene az olyan nagyvállalatoktól, mint a Bayer, a BASF, a Syngenta és a KWS.

Rádásul az ipar által megoldásként javasolt licenplatformok nem tudják megoldani a problémákat: a kívánt tulajdonságok előállításához több licencszerződésre lehet szükség több vállalattal, ami ismét erősen növeli a nagyobb vállalatoktól való függést. Ennek következtében a jogi bizonytalanság és a magas költségek fenyegetése valószínűleg megakadályozza őket a kívánt fajták nevelésében.

Ezeket a licenplatformokat az Euroseeds és például a Syngenta támogatja.⁸

2. Gazdák

A gazdák is veszélyben vannak. A szabadalmaztatott vetőmagok gyakran szerződéses korlátozásokkal járnak. Ezek a szerződések elmélyítik a gazdák függőségét a vállalatoktól, rákényszerítve őket, hogy évente megvásárolják a vetőmagokat, növelve költségeiket és csökkentve önállóságukat.

A genetikai sokféleség feletti fokozott ellenőrzés korlátozza a változatos vetőmagok elérhetőségét, különösen azokat, amelyek a hagyományos nevelési gyakorlaton alapulnak. A fokozódó éghajlati válság miatt ez a korlátozás komoly veszélyt jelent az éghajlatváltozással szemben ellenálló növényfajták kifejlesztésére. A környezeti kihívásokhoz való alkalmazkodáshoz sürgősen változatos, jó minőségű vetőmagfajtákra van szükség, nem pedig a nagyvállalati érdekek által dominált kevesebb lehetőségre.

Az EU vonakodása annak értékelésétől, hogy a génszerkesztett növényekre vonatkozó szabadalmak hogyan hatnak a nevelőkre és a gazdákra, tovább súlyosbította ezeket a kihívásokat. Annak ellenére, hogy 2020-ban a civil társadalmi szervezetek és a gazdálkodói koalíciók felszólítottak az új GMO-kra vonatkozó szabadalmak hatásainak erőteljesebb értékelésére, az Európai Bizottság elutasította ezt a kérést, és csak 2024-ben kezdte meg a vizsgálatot.

Jelenleg a globális vetőmagpiac több mint 60 százalékát mindössze néhány vállalat tartja ellenőrzése alatt.⁹ A biotechnológiai ipar óriáscégei, különösen a Corteva, jelentős befolyást szereztek a CRISPR (Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats) nevű génszerkesztési technikák szabadalmi felett, ezzel kiterjesztve befolyásukat a növény szabadalmak területén is.¹⁰ Míg a szabadalmaztatott vetőmagok eddig korlátozott szerepet játszottak az európai növénynevelési és mezőgazdasági ágazatokban, ez most az új GMO-k kifejlesztésével megváltozik, és tovább erősíti az óriáscégek hatalmát a gazdák és a nemesítők felett.

Az új GMO-k szabadalmaztatásának kérdése és azok hatása a növénynevelő ágazatra és a gazdák vetőmagokhoz való hozzáférésére az új GMO-k deregulációjáról szóló viták során az EU döntéshozói között központi helyet foglal el.¹¹ Az Európai Parlament által elfogadott szöveg¹² és a mezőgazdasági miniszterek tervezete azonban nem kínál valódi megoldást ezekre a problémákra.¹³

Következtetés

Mivel a génszerkesztésre vonatkozó szabadalmak elmosják a hagyományos nemesítés és a géntechnológia közötti határokat, hatályuk kiterjed azokra a növényekre is, amelyek hagyományosan nem voltak szabadalmaztathatók, ami tovább erősíti az óriáscégek ellenőrzését az európai élelmiszerrendszer felett.

Amennyiben az EU és az Európai Szabadalmi Hivatal nem foglalkozik érdemben az alapvető biológiai folyamatokra vonatkozó szabadalmak kérdésével, és nem vezet be konkrét korlátozásokat az új GMO szabadalmakra vonatkozóan, az új GMO-k deregulációjára irányuló törekvések korlátozni fogják a gazdák hozzáférését az olyan vetőmagokhoz, amelyek képesek alkalmazkodni az új kihívásokhoz, mint például a szélsőséges időjárás. A nemesítők hosszadalmas tárgyalásokra kényszerülnek majd egy maroknyi nagyhatalmú biotechnológiai óriáscéggel, hogy fenntarthassák a jogot arra, hogy továbbra is egy adott genetikai anyaggal dolgozhassanak, függetlenül attól, hogy azt hagyományos nemesítéssel vagy génszerkesztéssel fejlesztették-e ki.

Jegyzetek

- 1 <https://www.syngentagroup.com/newsroom/2024/syngenta-opens-rights-genome-editing-and-breeding-technologies-boost-agricultural-0>
- 2 Euroseeds, Position: Euroseeds View on Intellectual Property, https://euroseeds.eu/app/uploads/2024/06/24_0386.3-Euroseeds-view-on-IP.pdf
- 3 <https://friendsoftheearth.eu/publication/how-biotech-giants-use-patents-new-gmos-to-control-the-future-of-food/>
- 4 https://www.testbiotech.org/wp-content/uploads/2021/06/Patents_on-new-GE.pdf
- 5 A szabadalom kifejezetten kijelenti, hogy a hagyományos nemesítés és a meglévő biológiai sokféleség felhasználása a „találmány” valódi forrása: a 27. oldalon a példák rövid összefoglalása azt mutatja, hogy a további keresztezés és szelekció elegendő a kívánt növények eléréséhez. <https://www.no-patents-on-seeds.org/en/maize-cold-resistance>
- 6 <https://www.no-patents-on-seeds.org/en/opposition>
- 7 <https://www.no-patents-on-seeds.org/sites/default/files/news/How%20CRISPR%20patents%20block%20conventional%20breeding.pdf>
- 8 <https://www.syngentagroup.com/newsroom/2024/syngenta-opens-rights-genome-editing-and-breeding-technologies-boost-agricultural-0>
- 9 <https://www.etcgroup.org/content/food-barons-2022>
- 10 EXPOSED: How Biotech Giants Use Patents and New GMOs to Control the Future of Food, (10/2022) Friends of the Earth Europe, https://friendsoftheearth.eu/wp-content/uploads/2022/10/G2_BIOTECH_GIANTS_EXPOSED.pdf
- 11 Az Európai Bizottság 2023 júliusában tette közzé az új GMO többségének deregulációjáról szóló jogszabálytervezetet. Proposal for a Regulation of The European Parliament and of the Council on plants obtained by certain new genomic techniques and their food and feed, and amending Regulation (EU) 2017/625 https://food.ec.europa.eu/plants/genetically-modified-organisms/new-techniques-biotechnology_en (European Commission, 2023). Az Európai Parlament 2024 elején fogadta el álláspontját, széles körben követve a Bizottság javaslatát, de javasolta az új GMO-kra vonatkozó szabadalmak korlátozását.
- 12 <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240202IPR17320/new-genomic-techniques-meps-back-rules-to-support-green-transition-of-farmers>
- 13 https://www.martin-haeusling.eu/images/Legal_study_possibilities_for_a_bio_patent_reform_parliamentary_Group_B%20C3%BCndnis90DieGr%C3%BCnen.pdf

Írta: Mute Schimpf. **Szerkesztette:** Joseph Attlee, Gaelle Cau. **A magyar változatot lektorálta:** Fidirich Róbert, Kapitányné Sándor Szilvia.

2024. december. Dizájn: contact@onehemisphere.se **Fotó:** © Shutterstock.

Jelen kiadvány angol változata az Európai Bizottság (LIFE Program) támogatásával készült. A dokumentum tartalmáért kizárólag a Föld Barátai Európa felel. Nem feltétlenül tükrözi a fent említett támogató véleményét. A támogató nem tehető felelőssé a benne foglalt információk felhasználásáért.

<https://mtvsz.hu/>

Magyar Természetvédők Szövetsége
1091 Budapest, Üllői u. 91/B.

info@mtvsz.hu
facebook.com/mtvsz twitter.com/mtvsz

